

VERSCHIL IN PERSPECTIEF

EEN STUDIE NAAR DE INVLOED VAN GENDER OP DE PERCEPTIE VAN POLARISATIE IN
NEDERLAND EN DE MEDIËRENDE ROL VAN EMPATHIE

Masterscriptie Sociologie - Polarisatie, Democratie & Samenleving

Sophie Heetman (585310)

Erasmus School of Social and Behavioural Sciences

Erasmus Universiteit Rotterdam

Begeleider: prof. dr. Jeroen van der Waal

Tweede lezer: Sem Oosse, MSc

Woordenaantal: 6553

22 juni 2025

Inhoudsopgave

Abstract.....	2
H1 Inleiding	3
1.1 Probleemstelling	3
1.2 Onderzoeksvraag	5
1.3 Wetenschappelijke relevantie	5
1.4 Maatschappelijke relevantie	5
1.5 Leeswijzer	5
H2 Theoretisch kader.....	6
2.1 De rol van gender in politieke opvattingen en gedragingen	6
2.2 De perceptie van polarisatie.....	6
2.3 De invloed van empathie op perceptie van polarisatie	6
H3 Methodologie	9
3.1 Data.....	9
3.2 Methoden	9
3.3 Operationalisering.....	9
3.4 Validiteit en betrouwbaarheid.....	11
3.5 Privacy en ethiek.....	11
3.6 Voorwaarden voor regressies	11
H4 Resultaten.....	12
4.1 Beschrijvende statistiek	12
4.2 Hypothesen testen.....	14
H5 Conclusie en discussie	16
5.1 Beantwoording onderzoeksvraag.....	16
5.2 Suggesties vervolgonderzoek	16
5.3 Limitaties	17
5.4 Implicaties wetenschap en praktijk.....	18
Literatuurlijst	19
Bijlage 1 Ethiek en privacy checklist	23

Abstract

Tegenwoordig hebben Nederlandse burgers vaker het idee dat er meer conflicten en spanningen zijn tussen verschillende groepen in de samenleving. Toch toont onderzoek aan dat er geen sprake is van een daadwerkelijke toename van polarisatie. Ondanks dat kan conflictdenken zorgen voor meer affectieve polarisatie onder burgers, wat schadelijk kan zijn voor de democratie en de sociale cohesie verslechtert. De perceptie van polarisatie wordt bepaald door de sociale positie die iemand heeft. Mannen en vrouwen hebben binnen de samenleving verschillende rollen en karaktereigenschappen door jarenlange gendersocialisatie. Daarom is onderzocht of er sprake is van een gendergap in de perceptie van polarisatie. Binnen dit onderzoek is gekeken of de op basis van genderrollen vaker aan vrouwen toegeschreven karaktereigenschap ‘empathie’ de perceptie van polarisatie vergroot of verkleint. Dit is gedaan door middel van een kwantitatieve analyse van secundaire data afkomstig van het LISS-panel (N = 1709). Uit het onderzoek blijkt dat vrouwen een grotere perceptie van polarisatie hebben dan mannen, maar er is onvoldoende bewijs dat dit komt door de karaktereigenschap ‘empathie’.

Keywords: empathie, gender, perceptie van polarisatie

H1 Inleiding

1.1 Probleemstelling

In Nederland is polarisatie een actueel thema geworden (Dekker, 2022). Nederlanders hebben het idee dat er binnen de samenleving steeds meer conflicten zijn tussen verschillende groepen, terwijl uit onderzoek blijkt dat er juist geen toename is van onderliggende tegenstellingen (Miltenburg et al., 2022). Ondanks dat er geen polarisatie gemeten wordt, kan het toch zorgelijk zijn dat burgers wel polarisatie in de samenleving ervaren. Het zorgt voor affectieve polarisatie, wat betekent dat burgers steeds meer negatieve gevoelens en afkeer tegenover andere groepen krijgen (Miltenburg et al., 2022). Er is hierdoor minder vertrouwen en contact tussen de groepen. Als gevolg hiervan kan de sociale cohesie worden afgebroken, omdat burgers steeds meer afgezonderd leven (Iyengar et al., 2019). Daarnaast kan de democratie ook gaan disfunctioneren, doordat er wegens wantrouwen steeds minder ruimte is voor een dialoog tussen verschillende groepen en zij elkaars normen en waarden steeds minder accepteren (McCoy & Somer, 2019).

De perceptie van polarisatie kan verschillen tussen groepen in de samenleving. De mate waarin iemand door een conflict lens kijkt wordt bepaald door de mate waarin deze persoon geraakt wordt door het thema (Miltenburg et al., 2022). Dit betekent dat de perceptie van polarisatie dus afhankelijk kan zijn van de sociale positie of levenservaring die iemand heeft. Op basis hiervan zou gender hier dus een rol kunnen spelen doordat mannen en vrouwen verschillende sociale rollen in de samenleving hebben, waardoor ze mogelijk een verschillende perceptie hebben (Witt, 1997). Het onderzoek van het Miltenburg et al. (2022) focust zich op de algemene perceptie van polarisatie, maar gaat niet in op het onderscheid in perceptie tussen verschillende demografische groepen, zoals mannen en vrouwen. Er is dus geen duidelijkheid over de invloed van gender op de perceptie van polarisatie. Het is plausibel dat er sprake is van gendergap in de perceptie van polarisatie, doordat er al eerder verschillen zijn gevonden in politieke opvattingen op basis van genderrollen (Diekmann & Schneider, 2010). Zo zijn vrouwen in vergelijking met mannen gevoeliger voor sociale en morele verwachtingen. Volgens Harteveld en Ivars-Flaten (2016) zijn vrouwen bijvoorbeeld minder geneigd om op rechts-radicalen partijen te stemmen, doordat ze op basis van hun genderrollen meer moeite hebben met de gestigmatiseerde vooroordelen die horen bij dit stemgedrag zoals racisme en discriminatie waardoor ze dit vaker uit de weg gaan.

Mannen en vrouwen worden vanaf hun geboorte al verschillend behandeld (Witt, 1997). Mannen worden vaak geconditioneerd op basis van masculiene eigenschappen, zoals succes, autonomie, rationaliteit en assertiviteit (Heilman, 2012). Daarentegen hebben vrouwen vaak een stereotype dat is gebaseerd op feminiene eigenschappen zoals het zorgen voor anderen, empathie en vriendelijkheid. Beide genders worden daardoor verschillend gesocialiseerd. Dit doen ouders door bijvoorbeeld bepaald gedrag te vertonen ten overstaan van hun kind of door bepaald gedrag van een

kind goed of af te keuren (Witt, 1997). Deze zogeheten gendersocialisatie zorgt ervoor dat mannen en vrouwen verschillende waarden en voorkeuren internaliseren (Barone, 2011).

Voor een mogelijk verschil in perceptie van polarisatie tussen mannen en vrouwen kan er worden gekeken naar de karaktereigenschap 'empathie'. Empathie is het hebben van inlevingsvermogen, waarmee men zich kan verplaatsen in een ander (Vanaerschot, 2018). Op basis van de genderrollen en de bijhorende gendersocialisatie zou deze eigenschap meer aanwezig zijn bij vrouwen (Heilman, 2012; Witt, 1997). Zoals eerder beschreven bleek uit onderzoek van Harteveld en Ivarsflaten (2016) bijvoorbeeld al dat vrouwen in vergelijking met mannen gevoeliger zijn voor morele en sociale verwachtingen. Dit mechanisme is redelijk vergelijkbaar met het mechanisme van empathie doordat ze beide te maken hebben met het opvangen van sociale signalen, en beide bepalend kunnen zijn voor de politieke opvattingen en gedragingen die iemand heeft. Hierdoor is het plausibel dat empathie mogelijk van invloed kan zijn op de mate waarin vrouwen door een conflictlens naar de samenleving kijken.

Het verhoogde empathisch vermogen bij vrouwen kan mogelijk op twee manieren invloed hebben op de perceptie van polarisatie. Aan de ene kant zou het ertoe kunnen leiden dat vrouwen gevoeliger zijn voor conflicten in de samenleving. Door een grotere hoeveelheid empathie is het makkelijker om emoties bij jezelf en anderen te herkennen (Derntl & Regenbogen, 2014). Hierdoor zouden ze in vergelijking met mannen een grotere perceptie van polarisatie kunnen hebben. Aan de andere kant kunnen vrouwen doordat ze meer empathie hebben een kleinere perceptie van polarisatie hebben dan mannen. De eerste verklaring hiervoor is dat empathie ervoor kan zorgen dat vrouwen sociaal vaardiger zijn, waardoor ze meer kennis van en begrip voor de verschillende perspectieven hebben (Blair, 2005). Hierdoor zouden vrouwen beter de overeenkomsten tussen de verschillende standpunten kunnen zien, waardoor ze in vergelijking met mannen een kleinere perceptie van polarisatie kunnen hebben. De tweede verklaring is dat vrouwen door hun empathisch vermogen beter de verschillende perspectieven kunnen doorgronden, wat ervoor zorgt dat zij een minder gereïficeerd wereldbeeld hebben. Hierdoor zien zij in dat de culturele tegenstellingen in de samenleving flexibel zijn en kunnen veranderen (De Koster & Van der Waal, 2014). Dit kan ervoor zorgen dat vrouwen een kleinere perceptie van polarisatie hebben dan mannen.

Het is dus relevant om onderzoek te doen naar de invloed van gender op de perceptie van polarisatie in Nederland en hoe deze mogelijke gendergap kan worden verklaard aan de hand van empathie. Hierdoor kan er meer inzicht komen over de ervaring van polarisatie, wat kan helpen bij het verminderen van de negatieve gevolgen zoals de afname van sociale cohesie en het slechter functioneren van de democratie.

1.2 Onderzoeksvraag

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken wat de invloed van gender is op de perceptie van polarisatie in Nederland. Dit zal worden gedaan door middel van een kwantitatieve analyse, waarbij de onderzoeksvraag is: *“Hoe beïnvloedt gender de perceptie van polarisatie in Nederland en speelt de gendergap in empathie daarbij een mediërende rol?”*

1.3 Wetenschappelijke relevantie

Bestaand onderzoek focust zich vooral op de invloed van gender op de mate van affectieve polarisatie (Gillion et al., 2020; Ondercin & Lizotte, 2020). Echter, er wordt binnen de literatuur nog weinig aandacht gegeven aan de relatie tussen gender en de perceptie van polarisatie in de samenleving. Zoals eerder beschreven laat het onderzoek van Miltenburg et al. (2022) zien dat er over het algemeen een grotere perceptie van polarisatie is in Nederland, maar het is nog niet duidelijk of hierbinnen sprake is van een verschil tussen mannen en vrouwen. Door middel van dit onderzoek kan er worden achterhaald of gender invloed heeft op de perceptie van polarisatie en of dit kan worden verklaard aan de hand van empathie. Hierdoor wordt er een gat in de literatuur gevuld.

1.4 Maatschappelijke relevantie

Er heerst in Nederland steeds meer het gevoel dat er sprake is van grote tegenstellingen (Miltenburg et al., 2022). Dit kan zorgen voor meer affectieve polarisatie, wat leidt tot meer vijandigheid richting tegenstanders, afname van sociale cohesie en het slechter functioneren van de democratie (Iyengar et al., 2019; McCoy & Somer, 2019). Dit onderzoek kan relevant zijn voor het aanpakken van dit maatschappelijke probleem, doordat het inzicht geeft over de perceptie van polarisatie bij mannen en vrouwen. Als er mogelijk sprake is van een verschil, kan deze kennis worden gebruikt om te overwegen om voor beide genders verschillende gerichte beleidsmaatregelen te nemen. Hierdoor kan het probleem effectiever en efficiënter worden aangepakt en kan de samenleving en democratie vrediger en beter functioneren.

1.5 Leeswijzer

In het vervolg van dit onderzoek zal als eerste het theoretische kader worden besproken. Hierin worden de verschillende concepten en de hypothesen uitgelegd en het conceptueel model weergegeven. Daarna volgt de methodologie waarin de dataverzameling en de methode worden behandeld. Ook wordt er toelichting gegeven over de privacy en ethiek van het onderzoek. Vervolgens worden in de resultaten de uitkomsten van het onderzoek gepresenteerd. In de conclusie en discussie zal tot slot de onderzoeksvraag beantwoord worden en zal er aandacht geschonken worden aan de beperkingen van het onderzoek.

H2 Theoretisch kader

2.1 De rol van gender in politieke opvattingen en gedragingen

In de samenleving worden sekse en gender vaak door elkaar gebruikt, maar er is een verschil. Sekse gaat over de biologische verschillen tussen mannen en vrouwen. Gender daarentegen is een sociaal geconstrueerde rol met bijbehorende normen en gedragingen die een persoon heeft en die vaak binnen de samenleving wordt bestempeld als masculien of feminien (Beckwith, 2005). De invloed van gender op politieke opvattingen en gedragingen kan worden verklaard aan de hand van de sociale roltheorie (Schneider & Bos, 2019). Volgens deze theorie zorgen de verschillende sociale rollen van mannen en vrouwen voor gendergerelateerd gedrag (Eagly et al., 2000; Wood & Eagly, 2012). Mannen hebben door hun fysieke capaciteiten een grotere werkende rol gekregen, terwijl vrouwen meer een zorgende rol hebben (Woody & Eagly, 2012). Dit heeft ervoor gezorgd dat vrouwen eigenschappen ontwikkelden, zoals zorgzaamheid en empathie. Tegelijkertijd ontwikkelden mannen eigenschappen zoals assertiviteit en dominantie (Wood & Eagly, 2012; Rudman & Glick, 2001).

2.2 De perceptie van polarisatie

Het onderzoek naar de perceptie van polarisatie staat nog redelijk in de kinderschoenen. Er is al veel onderzoek gedaan naar specifieke vormen van conflictdenken zoals populistische attitudes en etnische vooroordelen, maar nog niet naar de mate waarin men door een conflictlens naar de wereld kijkt. Volgens het onderzoek van Spruyt et al. (2018) zijn er verschillende redenen waarom men steeds meer conflicten kan zien in de wereld. Als eerste zijn sociale conflicten sinds de opkomst van populistische en extremistische partijen steeds zichtbaarder in de publieke omgeving. Verder benadrukken politieke partijen conflicten om zo de aandacht van het publiek te trekken (Semetko & Valkenburg, 2000). In de media wordt er ook steeds meer gebruikgemaakt van deze conflictframes, doordat er nu veel aandacht is voor politiek culturele thema's zoals immigratie en wet en orde (Bornschieer, 2010; Mudde, 2007). Ook willen media beide kanten van het verhaal laten zien om zo hun objectiviteit te waarborgen (Bartholomé et al., 2015). Hierdoor worden de betreffende groepen tegenover elkaar afgebeeld, wat het idee dat er sprake is van steeds groeiende tegenstellingen vergroot. Daarnaast is het ook cognitief aantrekkelijk voor mensen om de wereld te bekijken door een conflictlens, omdat het eenvoudiger wordt om uit te kiezen (Spruyt et al., 2018). Het is makkelijk om de conflictframes te begrijpen en ze roepen emoties op, waardoor ze aantrekkelijk zijn.

2.3 De invloed van empathie op perceptie van polarisatie

Al vanaf de geboorte worden mannen en vrouwen gesocialiseerd op basis van genderrollen (Witt, 1997). Vrouwen worden geassocieerd met eigenschappen zoals zorgzaamheid en emotionele gevoeligheid en mannen met rationaliteit en autonomie (Heilman, 2012). Op basis van deze stereotypen

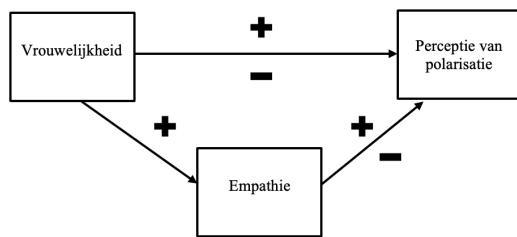
zouden vrouwen een beter inlevingsvermogen hebben, waarmee ze zich kunnen verplaatsen in anderen (Vanaerschot, 2018). De effecten van de socialisatie zijn al op jonge leeftijd te zien. Het onderzoek van Christov-Moore et al. (2016) laat zien dat meisjes in vergelijking met jongens vaker empathisch gedrag laten zien door bijvoorbeeld sneller anderen te troosten. Een grootschalig onderzoek van Greenberg et al. (2022), dat uitgevoerd is in 57 landen en met ruim 300.000 deelnemers, toont aan dat vrouwen ook wanneer ze volwassen zijn hoger scoren op een internationaal vaak gebruikte empathietest waarbij geen zelfrapportage werd gebruikt. Binnen hun onderzoek werden als eerste de resultaten van deze test geanalyseerd en werd duidelijk dat er sprake was van een verschil tussen man en vrouw. Vervolgens zijn er nog drie validatiestudies en een systematische review uitgevoerd, waarin de genderverschillen in empathie nogmaals werden bevestigd. Verder blijkt uit onderzoek van Pang et al. (2023), dat wanneer er vragenlijsten met zelfrapportage worden gebruikt vrouwen zich ook empathischer beoordelen dan mannen.

Empathie kan op twee manieren effect hebben op de perceptie van polarisatie. Aan de ene kant kan het grotere empathische vermogen van vrouwen zorgen voor een grotere perceptie van polarisatie dan mannen. Doordat vrouwen zich beter kunnen verplaatsen in de gevoelens en perspectieven van andere groepen, kunnen zij de verschillende tegenstellingen in de samenleving sneller zien (Derntl & Regenbogen, 2014). Doordat vrouwen zich bewuster zijn van de conflicten kunnen ze in vergelijking met mannen vaker polarisatie waarnemen. Er kan dan worden verwacht dat vrouwen met een grotere conflictlens naar de samenleving kijken (Spruyt et al., 2018). Op basis van deze theorie is de eerste hypothese: *“Vrouwen hebben een grotere perceptie van polarisatie dan mannen doordat ze meer empathie hebben.”*

Maar aan de andere kant kunnen vrouwen door hun empathisch vermogen een kleinere perceptie van polarisatie hebben in vergelijking met mannen. Er zijn hier twee verklarende mechanismen voor. Door empathie zijn vrouwen sociaal vaardiger, waardoor ze meer kennis van en begrip voor de verschillende perspectieven hebben (Blair, 2005). Hierdoor zouden vrouwen beter de overeenkomsten tussen de verschillende standpunten kunnen zien, waardoor ze in vergelijking met mannen een kleinere perceptie van polarisatie kunnen hebben. Volgens het tweede mechanisme zouden vrouwen door hun empathisch vermogen beter de verschillende perspectieven kunnen doorgronden, wat ervoor zorgt dat zij een minder gereificeerd wereldbeeld hebben. Door hun kennis zien zij in dat de culturele tegenstellingen in de samenleving flexibel zijn en kunnen veranderen (De Koster & Van der Waal, 2014). Dit kan er ook voor zorgen dat ze een kleinere perceptie van polarisatie hebben dan mannen en dus minder conflict zien in de samenleving (Spruyt et al., 2018). Op basis van deze theorie is de tweede hypothese: *“Vrouwen hebben een kleinere perceptie van polarisatie dan mannen doordat ze meer empathie hebben.”*

Figuur 1

Conceptueel model

In figuur 1 is het conceptueel model van de hypotheses weergegeven. De verwachting is dat de perceptie van polarisatie bij mannen en vrouwen verschillend zal zijn. Dit komt doordat vrouwen meer empathie hebben dan mannen. Het empathisch vermogen kan zowel een positief als een negatief effect hebben op de perceptie van polarisatie. Dit betekent dat empathie aan de ene kant kan zorgen voor grotere perceptie van polarisatie, maar aan de andere kant kan het ook zorgen voor een kleinere perceptie van polarisatie.

H3 Methodologie

3.1 Data

Om de hypothesen te testen is er gebruikgemaakt van de dataset van het Nationaal Kiezersonderzoek (NKO) - deel 3 (2021). Het NKO is een longitudinaal onderzoek naar de achtergrond van het stemgedrag van Nederlanders rondom de Tweede Kamerverkiezingen, dat gehouden is onder het LISS panel (NKO, 2021; Sipma & Van der Meer, 2021a). Het LISS panel heeft deelnemers uit verschillende lagen van de samenleving, doordat men geselecteerd wordt door Centerdata en het Centraal Bureau voor de Statistiek en het niet mogelijk is voor mensen om zich zelfstandig aan te melden (LISS panel, 2024). In de survey zijn ook vragen over het ervaren van conflict en empathie opgenomen (Sipma & Van der Meer, 2021b). Voor het onderzoek waren 2717 deelnemers van het LISS panel geselecteerd, waarvan uiteindelijk 1709 de benodigde vragen voor dit onderzoek hebben beantwoord (Sipma & Van der Meer, 2021b).

3.2 Methoden

Met het programma SPSS is de relatie tussen gender en de perceptie van polarisatie onderzocht. Als eerste werd door middel van de Cronbach's Alpha de interne consistentie van de schalen gemeten (Babbie, 2020). Vervolgens is er met een correlatieanalyse gekeken of er sprake is van een relatie tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen (Field, 2017). Daarna zijn de significanties van de relaties tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabelen getoetst met regressieanalyses. Tot slot is er door middel van een PROCESS-macro een mediatieanalyse uitgevoerd om het effect van de mediator empathie te onderzoeken (Hayes et al., 2017). Er is gekeken of de relatie tussen gender en perceptie van polarisatie wordt beïnvloed door empathie.

3.3 Operationalisering

Gender is een sociaal geconstrueerde rol met bijbehorende normen en gedragingen die een persoon heeft en die vaak binnen de samenleving wordt bestempeld als masculien of feminien (Beckwith, 2005). De genderidentiteit die een persoon heeft geeft aan tot welk gender diegene zichzelf toebedeelt (Steensma et al., 2013). In het Nationaal Kiezersonderzoek (NKO) - deel 3 (2021) is gender geoperationaliseerd met de vraag tot welke gender men behoort, waarbij er gekozen kon worden tussen man en vrouw.

De perceptie van polarisatie is de mate waarin iemand conflicten tussen verschillende sociale groepen in de samenleving ziet (Spruyt et al., 2018). In dit onderzoek is voortgebouwd op de operationalisering van Spruyt et al. (2018). Binnen hun studie is de hoeveelheid waargenomen conflict tussen verschillende sociale groepen gemeten door te vragen in hoeverre er spanning wordt gezien tussen twee groepen in de samenleving, met de antwoordmogelijkheden “veel spanning” tot “geen

spanning”. Doordat Spruyt et al. (2018) gebruik heeft gemaakt van veel verschillende groepen werd de validiteit van de meting vergroot, omdat het liet zien dat de perceptie van polarisatie niet voorkomt uit specifieke conflicten tussen bepaalde groepen maar juist het resultaat is van breder conflictdenken. Om de perceptie in dit onderzoek te operationaliseren is er daarom gebruikgemaakt van een vergelijkbare schaal die bestond uit zeven items (Cronbach’s $\alpha = 0,801$) die afkomstig is het Nationaal Kiezersonderzoek (NKO) - deel 3 (2021) (Sipma & Van der Meer, 2021b). De respondenten werd gevraagd in hoeverre zij denken dat er sprake is van een conflict tussen twee groepen. Er is gebruikgemaakt van de volgende groepen: rijke en arme mensen, mensen met verschillende religieuze overtuigingen, hoog- en laagopgeleiden, oude en jonge mensen, mensen met verschillende politieke overtuigingen, politiek linkse en politiek rechtse mensen en mannen en vrouwen. Er is een positieve 5-punts Likertschaal gehanteerd, waarbij 1 “geen conflict” betekent en 5 “veel conflict”. Er was voor de deelnemers ook de mogelijkheid om “weet ik niet” of “wil ik niet zeggen” te antwoorden. Een hogere totaalscore staat voor een grotere perceptie van polarisatie.

Empathie is het hebben van inlevingsvermogen waarmee men zich kan verplaatsen in een ander (Vanaerschot, 2018). Binnen de internationale literatuur wordt de Basic Empathy Scale van Jolliffe en Farrington (2006) gezien als een geschikte schaal om empathie te meten. Cabedo-Peri et al. (2021) hebben een systematische review uitgevoerd van 74 onderzoeken waarin de Basic Empathy Scale werd gebruikt en daaruit bleek dat de schaal betrouwbaar en valide is om te gebruiken. Zo hebben binnen Nederland bijvoorbeeld Juhl et al. (2019) met deze schaal een gendergap in empathie gemeten, waarbij vrouwen meer empathie hadden dan mannen. Doordat de Basic Empathy Scale dus valide en betrouwbaar is om empathie te meten, is er een vergelijkbare vereenvoudigde schaal gebruikt in dit onderzoek. De schaal van empathie bestond uit vijf items die weergegeven zijn in tabel 1 (Cronbach’s $\alpha = 0,649$) en zijn afkomstig uit het Nationaal Kiezersonderzoek (NKO) - deel 3 (2021) (Sipma & Van der Meer, 2021b). De vijf stellingen waarmee empathie wordt gemeten, konden worden beantwoord met behulp van een 5-punts Likertschaal, waarbij 1 “helemaal mee oneens” betekent en 5 “helemaal mee eens” betekent. Er was voor de deelnemers ook de mogelijkheid om “weet ik niet” of “wil ik niet zeggen” te antwoorden. Nadat alle items de goede kant op waren gecodeerd staat een hogere totaalscore voor een hogere mate van empathie.

Tabel 1

Items schaal empathie

Ik verplaats mij niet in andermans schoenen als ik boos op hen ben
Ik probeer te begrijpen wat er in anderen omgaat
Ik kan over het algemeen goed beoordelen als iemand iets anders zegt dan hij of zij bedoelt
Ik kan niet goed voorspellen wat andere mensen gaan doen
Ik kan mijzelf niet zo goed verplaatsen in andermans schoenen

Op basis van het eerder genoemde onderzoek naar de perceptie van polarisatie van Spruyt et al. (2018) is er in dit onderzoek gebruikgemaakt van leeftijd en opleidingsniveau als controlevariabelen.

3.4 Validiteit en betrouwbaarheid

Er is gebruikgemaakt van gevalideerde schalen waardoor er binnen dit onderzoek sprake is van constructvaliditeit (Strauss & Smith, 2009). Doordat deelname aan het LISS-panel alleen mogelijk is door selectie van Centerdata en het Centraal Bureau voor de Statistiek en men zich niet zelfstandig kan aanmelden, is het een representatieve weergave van de Nederlandse samenleving, wat de externe validiteit vergroot (LISS panel, 2024; Babbie, 2020). De betrouwbaarheid van het onderzoek wordt vergroot doordat elke deelnemer van de survey dezelfde vragen krijgt (Maso & Smaling, 1998). Daarnaast zorgt het gebruik van een vaste survey ervoor dat het onderzoek makkelijker herhaald kan worden door een andere onderzoeker, waardoor de externe betrouwbaarheid wordt vergroot (Maso & Smaling, 1998).

3.5 Privacy en ethiek

Om het onderzoek ethisch uit te voeren en de privacy van de deelnemers te waarborgen zijn er een aantal maatregelen genomen. Als eerste volgt het LISS de regels uit de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), waardoor de deelnemers geanonimiseerd zijn en hun gegevens beschermd blijven. Verder werd de survey die de Stichting Kiezersonderzoek wilde verspreiden onder het LISS panel eerst ethisch gekeurd (LISS panel, 2024). Ook moesten de deelnemers na afloop een informed consent formulier lezen en goedkeuren waarmee toestemming werd gevraagd voor het gebruik van de data (LISS panel, 2018).

3.6 Voorwaarden voor regressies

Voordat de regressiesanalyses zijn uitgevoerd is eerst gecontroleerd op multicollineariteit en daarnaast is de Durbin-Watson score berekend (Field, 2017). Multicollineariteit ontstaat wanneer onafhankelijke variabelen sterk met elkaar samenhangen, en het verstoort de analyse doordat het moeilijk wordt om te zien welk variabele een effect veroorzaakt. Om multicollineariteit uit te sluiten worden VIF-waarden van verschillende onafhankelijke variabelen berekend, waarbij waarden onder de 10 als acceptabel worden gezien (Field, 2017). De VIF-waarden van de verschillende onafhankelijke variabelen zijn allemaal onder de 10 (max. 1,085), dus er is geen sprake van multicollineariteit. De Durbin-Watson score is berekend om te controleren op autocorrelatie. Dit houdt in dat fouten in een model voorkomen in een patroon, en kan schadelijk zijn voor de betrouwbaarheid (Field, 2017). De Durbin-Watson score van de afhankelijke variabele is 2,015 wat betekent dat er geen sprake is van autocorrelatie.

H4 Resultaten

4.1 Beschrijvende statistiek

In totaal hebben 1716 respondenten de vragen over onafhankelijke en afhankelijke variabelen beantwoord. Hiervan hebben alle respondenten hun leeftijd aangegeven en 7 respondenten hebben de vraag over opleidingsniveau niet beantwoord. Deze zijn verwijderd uit de dataset, waardoor de uiteindelijke sample bestond uit 1709 respondenten. De genderverdeling was 826 mannen (48,3%) en 883 vrouwen (51,7%). In figuur 2 wordt de leeftijdsverdeling van de sample weergegeven. De meeste respondenten zijn afkomstig uit de leeftijdscategorie 65 jaar of ouder (36,2%). In figuur 3 wordt de verdeling van het opleidingsniveau van de sample weergegeven. De sample heeft een relatief goede verdeling op basis van opleidingsniveau.

Tabel 2

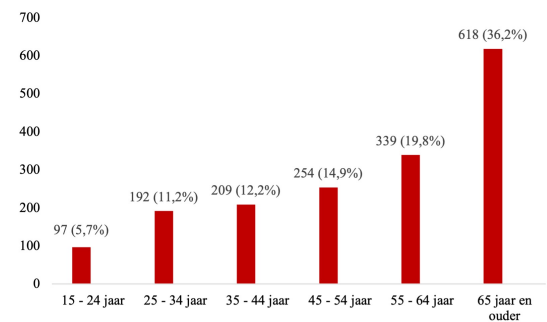
Empathie en perceptie van polarisatie naar gender

	Gender	N	M	SD
Empathie	Man	826	2,573	0,530
	Vrouw	883	2,429	0,529
Perceptie van polarisatie	Man	826	3,017	0,618
	Vrouw	883	3,097	0,626

In tabel 2 zijn de gemiddelden (M) en standaarddeviaties (SD) van empathie en perceptie weergegeven naar gender. Mannen hebben 2,573 als gemiddelde empathiescore ($SD = 0,530$), en bij vrouwen 2,429 ($SD = 0,592$). Dit zou betekenen dat mannen met een heel klein verschil empathischer zouden zijn dan vrouwen. De perceptie van polarisatie is bij mannen gemiddeld 3,017 ($SD = 0,618$), en bij vrouwen is

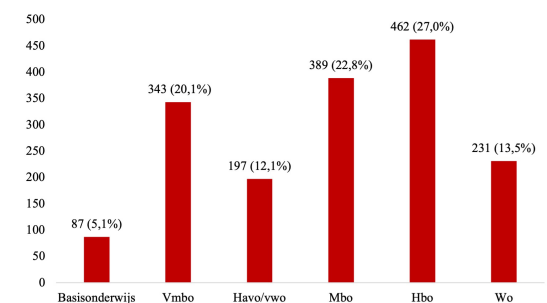
Figuur 2

Verdeling leeftijd

Figuur 3

Verdeling opleidingsniveau

het gemiddeld 3,097 ($SD = 0,626$). Vrouwen zouden dus een grotere perceptie van polarisatie hebben dan mannen, maar ook dit verschil is heel klein. Op basis van deze resultaten zou er geen sprake zijn van duidelijke genderverschillen in empathie en perceptie van polarisatie. Dit gaat in tegen de eerder genoemde verwachtingen uit het theoretisch kader en methodologie, waarin de veronderstelling was dat er sprake was van een gendergap en dat deze met de Basic Empathy Scale kon worden aangetoond (Greenberg et al. 2022; Pang et al., 2023; Juhl et al., 2019). In de conclusie zal er verder gereflecteerd worden op de resultaten en gezocht worden naar mogelijk andere verklaringen.

Tabel 3

Spearman correlatietabel variabelen

		M	SD	1	2	3	4
<i>Mediator</i>	(1) Empathie	2,499	0,534	1,000	0,025	-0,240**	0,241**
<i>Afhankelijke variabele</i>	(2) Perceptie van polarisatie	3,058	0,626	0,025	1,000	0,048*	-0,021
<i>Controlevariabele</i>	(3) Opleiding	-	-	-0,240**	0,048*	1,000	-0,191**
	(4) Leeftijd	55,03	17,749	0,241**	-0,021	-0,191**	1,000

**₁. Correlation is significant at the 0,01 level (2-tailed).

**₂. Correlation is significant at the 0,05 level (2-tailed).

In tabel 3 worden de gemiddelden, standaarddeviaties en onderlinge correlaties van de empathie, perceptie van polarisatie, opleidingsniveau en leeftijd weergegeven. Er is sprake van een niet-significante correlatie tussen empathie en perceptie van polarisatie ($r = 0,025$, $p = 0,658$). In de conclusie zal er verder worden uitgeweid over deze resultaten. Mogelijk spelen beide getheoretiseerde mechanismen tegelijkertijd een rol. Voor sommige respondenten leidt empathie tot een grotere perceptie van polarisatie, terwijl het voor andere respondenten met empathie leidt tot juist een kleinere perceptie. Het tegen elkaar inwerken van deze twee effecten kan resulteren in de afwezigheid van een direct effect tussen empathie en de perceptie van polarisatie. Er is dus geen indicatie voor een mogelijke relatie tussen empathie en perceptie van polarisatie. Er is sprake van een significante negatieve correlatie tussen empathie en opleidingsniveau ($r = -0,240$, $p < 0,01$). Dit betekent dat mensen met een hogere opleiding in kleine mate gerelateerd zijn aan een iets lagere empathiescore. Verder is er ook sprake van significante positieve correlatie tussen empathie en leeftijd ($r = 0,241$, $p < 0,01$). Naarmate een respondent ouder wordt, vertoont deze dus hogere empathiescores. Daarnaast is er een kleine significante positieve correlatie tussen perceptie van polarisatie en opleidingsniveau ($r = 0,048$, $p = 0,041$). Mensen met een hogere opleiding hebben een iets grotere perceptie van polarisatie in vergelijking met mensen met een lagere opleiding. Ook is er een licht negatieve correlatie tussen opleidingsniveau en leeftijd ($r = -0,191$, $p < 0,01$). Er is dus sprake van een zwakke, negatieve correlatie tussen opleidingsniveau en leeftijd. Dit betekent dat oudere respondenten een iets lager

opleidingsniveau hebben in vergelijking met de jongere respondenten. Tot slot is de correlatie tussen perceptie van polarisatie en leeftijd niet significant ($r = -0,021, p = 0,697$). Er is dus geen indicatie voor een mogelijke relatie tussen leeftijd en perceptie van polarisatie.

4.2 Hypothesen testen

Als eerste is er een regressieanalyse uitgevoerd om de hypothesen te testen. In tabel 4 zijn per model de verklarende kracht van het model (R^2) en de invloed van de variabelen op lineariteit (B) en de significanties gegeven. Het betrouwbaarheidsinterval is 95%. Model 1 bestaat uit de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau. In model 2 is gender toegevoegd, en in model 3 empathie om de mogelijke mediatie te testen.

Tabel 4

Voorspellers van perceptie van polarisatie

Variabele	<u>Model 1</u> B (SE)	<u>Model 2</u> B (SE)	<u>Model 3</u> B (SE)
Constant	3,590** (0,096)	3,631** (0,096)	3,586** (0,098)
Leeftijd	-0,003** (0,001)	-0,003** (0,001)	-0,003** (0,001)
Opleiding	-0,014 (0,011)	-0,014 (0,011)	-0,013 (0,011)
Gender	-	0,082** (0,031)	0,074* (0,031)
Empathie	-	-	0,060* (0,030)
R^2	0,005	0,008	0,011
F	4,51*	5,93*	4,78**

*= $p < 0,05$

**= $p < 0,01$

Uit de regressieanalyse zijn de volgende resultaten naar voren gekomen. Model 1 verklaart significant een heel klein deel van de variantie in perceptie van polarisatie ($R^2 = 0,005, F(2, 1706) = 4,51, p = 0,011$). Leeftijd is een significante negatieve voorspeller van de perceptie van polarisatie ($B = -0,003, SE = 0,001, p < 0,01$), maar het effect van opleidingsniveau was niet significant ($B = -0,014, SE = 0,011, p = 0,185$). Ouderen hebben dus een kleinere perceptie van polarisatie. In model 2 is gender toegevoegd, waardoor de variantie in perceptie van polarisatie toenam naar $R^2 = 0,008$. Gender is een significante voorspeller voor perceptie van polarisatie. Dit betekent dat vrouwelijke respondenten aangeven een grotere perceptie van polarisatie te hebben in vergelijking met mannen ($B = 0,082, SE = 0,031, p < 0,01$). In model 3 is empathie als laatste toegevoegd, wat ervoor heeft gezorgd dat het 1,1% van de variantie in perceptie van polarisatie verklaart ($R^2 = 0,011, F(4, 1704) = 4,78, p < 0,001$). In model 3

is leeftijd nog steeds een significante negatieve voorspeller ($B = -0,003$, $SE = 0,001$, $p < 0,01$) en opleiding heeft nog steeds geen significant effect ($B = -0,013$, $SE = 0,011$, $p = 0,221$). Het effect van gender blijft nog steeds significant, maar is wel kleiner geworden in vergelijking met model 2 ($B = 0,074$, $SE = 0,031$, $p = 0,017$). Empathie is een positieve significante voorspeller van perceptie van polarisatie ($B = 0,060$, $SE = 0,030$, $p = 0,043$). Dit betekent dat mensen met meer empathie een grotere perceptie van polarisatie hebben.

Door middel van PROCESS-Macro is een mediatieanalyse uitgevoerd om te controleren of de relatie tussen gender en perceptie van polarisatie wordt gemedieerd door empathie (controlevariabelen: leeftijd en opleidingsniveau). Uit de analyse blijkt dat in model 1 empathie wordt voorspeld door gender, leeftijd en opleidingsniveau ($F(3, 1705) = 63,54$, $p < 0,001$), en waarbij 10% in de variantie van empathie wordt verklaard ($R^2 = 0,10$). Gender heeft een negatieve invloed op empathie ($B = -0,14$, $SE = 0,02$, $t = -5,68$, $p < 0,001$). Dit betekent dat mannen hogere empathiescores hebben dan vrouwen. Leeftijd heeft een significante positieve invloed op empathie ($B = 0,005$, $SE = 0,001$, $t = 7,30$, $p < 0,001$) en opleiding een significante negatieve invloed ($B = -0,073$, $SE = 0,009$, $t = -8,56$, $p < 0,001$). Dit zou betekenen dat ouderen empathischer zouden zijn en mensen met een hoger opleidingsniveau minder empathisch. In model 2 voorspellen gender, empathie, leeftijd en opleidingsniveau de perceptie van polarisatie ($F(4, 1704) = 4,78$, $p = 0,0008$), en waarbij 1% in de variantie van empathie wordt verklaard ($R^2 = 0,01$). Gender heeft een positieve invloed op perceptie ($B = 0,082$, $SE = 0,031$, $t = 2,69$, $p = 0,007$). Dit zou betekenen dat vrouwen een grotere perceptie van polarisatie hebben in vergelijking met mannen. Empathie heeft een positieve significante invloed op perceptie van polarisatie ($B = 0,060$, $SE = 0,030$, $t = 2,03$, $p = 0,043$). Het effect van leeftijd is niet significant ($B = -0,002$, $SE = 0,001$, $t = -1,79$, $p = 0,074$) en die van opleidingsniveau wel ($B = -0,023$, $SE = 0,011$, $t = -2,18$, $p = 0,029$). Uit de mediatieanalyse is er dus bewijs dat er een directe relatie is tussen gender en de perceptie van polarisatie ($B = 0,082$, $SE = 0,031$, $t = 2,69$, $p = 0,007$). Het indirecte effect van gender op de perceptie van polarisatie via empathie is niet significant, omdat het bootstrap-95%-confidentie-interval loopt van -0,0183 tot 0,0003 en dus de waarde 0 bevat ($B = -0,0084$, $BootSE = 0,0047$).

Op basis van de bovengenoemde resultaten kan de eerste hypothese “*Vrouwen hebben een grotere perceptie van polarisatie dan mannen doordat ze meer empathie hebben*” worden afgewezen. Vrouwen hebben wel een grotere perceptie van polarisatie dan mannen, maar tegelijkertijd hebben ze ook een lagere empathiescore dan mannen. De tweede hypothese “*Vrouwen hebben een kleinere perceptie van polarisatie dan mannen doordat ze meer empathie hebben*” kan ook worden afgewezen. Uit de resultaten komt naar voren dat vrouwen een grotere perceptie van polarisatie hebben. Daarbij zou volgens de resultaten een hogere empathiescore, een grotere perceptie van polarisatie voorspellen. Dit is tegenstrijdig met de tweede hypothese, waar juist een lagere perceptie van polarisatie werd verwacht. Bovendien laat de mediatieanalyse zien dat er is onvoldoende bewijs is om aan te tonen dat er een relatie tussen gender en perceptie van polarisatie plaatsvindt via empathie.

H5 Conclusie en discussie

5.1 Beantwoording onderzoeksvraag

In dit onderzoek is geanalyseerd of er sprake is van een verschil tussen mannen en vrouwen in de perceptie van polarisatie in Nederland, en wat de rol van empathie hierin is (Spruyt et al., 2018). Dit werd gedaan middels de onderzoeksvraag *“Hoe beïnvloedt gender de perceptie van polarisatie in Nederland en speelt de gendergap in empathie daarbij een mediërende rol?”* Op basis de sociale rol theorie was voorafgaand het onderzoek de verwachting dat vrouwen een andere perceptie van polarisatie zouden hebben dan mannen, omdat vrouwen door jarenlange socialisatie op basis van genderstereotypen empathischer zouden zijn (Eagly et al., 2000; Woody & Eagly, 2012; Christov-Moore et al., 2016; Greenberg et al., 2022). Doordat vrouwen meer empathie zouden hebben, konden ze aan de ene kant een grotere perceptie hebben (Derntl & Regenbogen, 2014) of aan de andere kant een kleinere perceptie (Blair, 2005; De Koster & Van der Waal, 2014). Volgens de resultaten blijkt dat gender een significante positieve invloed heeft op de perceptie van polarisatie. Dit betekent dat vrouwen een grotere perceptie van polarisatie hebben in vergelijking met mannen. Toch blijkt dat tegelijkertijd vrouwen juist lagere empathiescores hebben dan mannen en dat empathie niet een mediator is in de relatie tussen gender en perceptie van polarisatie. Als er gekeken wordt naar de invloed van de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau blijkt dat opleidingsniveau geen significante invloed heeft, en leeftijd een negatieve invloed heeft. Dit betekent dat oudere respondenten een kleinere perceptie van polarisatie hebben dan jongere respondenten.

5.2 Suggesties vervolgonderzoek

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er een significante relatie is tussen gender en de perceptie van polarisatie, wat betekent dat vrouwen dus een grotere perceptie hebben in vergelijking met mannen. Toch blijkt er geen sprake van een gendergap in empathie. Dit gaat in tegen de voorafgaande verwachting dat vrouwen op basis van hun genderrol empathischer zouden zijn (Vanaerschot, 2018; Christov-Moore et al., 2016; Greenberg et al., 2022; Pang et al., 2023).

Het niet vinden van een gendergap zorgt voor vier mogelijke opties voor vervolgonderzoek. Als eerste kunnen mannen in Nederland in relatief korte tijd meer feminien zijn geworden sinds het onderzoek van Juhl et al. (2019). Volgens Connor et al. (2021) blijkt namelijk dat in westerse samenlevingen de traditionele mannelijke karaktereigenschappen minder voorkomen, en mannen steeds vaker feminiene eigenschappen laten zien zoals empathie. Mogelijk scoren Nederlandse mannen hierdoor hoger op empathie waardoor er geen zichtbare gendergap aangetoond kan worden en er geen effect is op de perceptie van polarisatie. Dit zou betekenen dat in de minder feminiene landen zoals Hongarije en Slowakije (Gawel et al., 2024) een gendergap in empathie wel een rol kan spelen in de relatie tussen gender en perceptie in polarisatie. Dit zou in vervolgonderzoek nader kunnen worden

onderzocht.

Ten tweede werd er in het onderzoek van Hartevelde en Ivars-Flaten (2016) waarin een vergelijkbaar verklarend mechanisme is gebruikt wel een gendergap werd gevonden. Maar omdat hun onderzoek al wat ouder is en er geen sprake is van een gendergap in dit huidige onderzoek doordat mogelijk de Nederlandse samenleving meer feminien is geworden, kan er in een vervolgonderzoek gekeken worden of dat de gendergap die Hartevelde en Ivars-Flaten beschreven nog bestaat of dat deze ook is afgenomen.

Ten derde kan het niet vinden van een gendergap in empathie komen doordat mogelijk sommige empathische respondenten een grotere perceptie hebben, terwijl andere empathische respondenten een kleinere perceptie hebben waardoor het effect in de gehele sample wordt opgeheven. Empathie kan aan de ene kant een versterkend effect hebben op de perceptie doordat het zorgt voor meer gevoeligheid voor verschillende maatschappelijke perspectieven (Derntl & Regenbogen, 2014). Aan de andere kant kan het ook een verzwakkend effect hebben, doordat empathie juist kan leiden tot meer begrip voor verschillende perspectieven en het zorgt voor een minder gereificeerd wereldbeeld (Blair, 2005; De Koster & Van der Waal, 2014). In een vervolgonderzoek zouden deze twee mechanismen los van elkaar kunnen worden gemeten door middel van twee aparte schalen om zo nauwkeuriger de mogelijke invloed van empathie op de perceptie van polarisatie vast te kunnen stellen.

Tot slot kan er in een vervolgonderzoek gekeken worden of er een andere verklaring is voor de relatie tussen gender en perceptie van polarisatie. Er kan bijvoorbeeld verder gezocht worden op basis van het onderzoek van Langsæther en Knutsen (2024), dat stelt dat vrouwen vaker progressieve politieke attitudes hebben dan mannen. Vrouwen kunnen gevoeliger zijn voor sociale conflicten in de samenleving en een grotere perceptie van polarisatie hebben, doordat ze meer betrokken zijn bij maatschappelijke ongelijkheid en sociale verandering.

5.3 Limitaties

Dit onderzoek kent een aantal limitaties. Als eerste is er gebruikgemaakt van secundaire data, waardoor er maar beperkt oorzaak-gevolgrelaties getrokken kunnen worden en de interne validiteit van het onderzoek gematigd is (Trochim, & Donnelly, 2001). De tweede limitatie is dat de betrouwbaarheid van de schaal waarmee empathie is gemeten relatief laag is (Cronbach's $\alpha = 0,649$), waardoor het minder nauwkeurig is gemeten en dit kan mogelijk invloed hebben gehad op de mediatieanalyse. De derde limitatie is dat de gebruikte variabelen zijn gemeten door middel van zelfrapportage, waardoor sommige respondenten mogelijk sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven. Dit kan zorgen voor vertekende resultaten (Zaller & Feldman, 1992). Tot slot zijn er uit de resultaten wel significante effecten gevonden, alleen zijn deze heel klein wat de toepasbaarheid van onderzoek verkleint.

5.4 Implicaties wetenschap en praktijk

Binnen de literatuur is er nog weinig onderzoek gedaan naar de perceptie van polarisatie (Spruyt et al., 2018). Het onderzoek van Miltenburg et al. (2022) heeft al eerder laten zien dat er binnen de gehele samenleving sprake is van een grotere perceptie van polarisatie, maar maakte geen onderscheid tussen verschillende sociale groepen. Uit dit onderzoek blijkt dat mannen en vrouwen een verschillende perceptie van polarisatie hebben, en dit is dus een nieuwe bijdrage aan de literatuur. Er is nog geen verklaring gevonden voor dit verschil, maar dit onderzoek kan wel een startpunt zijn voor andere onderzoekers om te onderzoeken waardoor vrouwen meer met een conflictlens naar de samenleving kijken in vergelijking met mannen.

Beleidsmakers kunnen de informatie over de verschillen tussen mannen en vrouwen gebruiken als startpunt om beleid te ontwikkelen om specifiek de perceptie van polarisatie bij vrouwen te verkleinen. Dit is belangrijk omdat een grotere perceptie kan leiden tot meer affectieve polarisatie, wat leidt tot de afbraak van sociale cohesie en het disfunctioneren van de democratie (Iyengar et al., 2019; McCoy & Somer, 2019). Daarnaast kan dit onderzoek ook meer bewustzijn creëren bij de media over hoe zij communiceren over conflicten in de samenleving en wat de gevolgen daarvan zijn. Nu worden in de media veelvuldig gebruikgemaakt van deze conflictframes, en worden verschillende groepen tegenover elkaar afgebeeld (Bornschieer, 2010; Mudde, 2007). Dit kan ook weer leiden tot een grotere perceptie en uiteindelijk tot meer onrust in de samenleving. Door te zorgen voor meer bewustzijn, kan dit voorkomen worden.

Literatuurlijst

- Babbie, E. R. (2020). *The practice of social research*. Cengage Learning.
- Barone, C. (2011). Some things never change: Gender segregation in higher education across eight nations and three decades. *Sociology of education*, 84(2), 157-176. doi: <https://doi.org/10.1177/0038040711402099>
- Bartholomé, G., Lecheler, S., & de Vreese, C. (2015). Manufacturing conflict? How journalists intervene in the conflict frame building process. *The International Journal of Press/Politics*, 20(4), 438-457. doi: <https://doi.org/10.1177/1940161215595514>
- Beckwith, K. (2005). A common language of gender?. *Politics & Gender*, 1(1), 128-13. doi: <https://doi.org/10.1017/S1743923X05211017>
- Blair, R. J. R. (2005). Responding to the emotions of others: Dissociating forms of empathy through the study of typical and psychiatric populations. *Consciousness and cognition*, 14(4), 698-718. doi: <https://doi.org/10.1016/j.concog.2005.06.004>
- Bornschier, S. (2010). The new cultural divide and the two-dimensional space in Western Europe. *West European Politics*, 33(3):419-444. doi: <https://doi.org/10.1080/01402381003654387>
- Cabedo-Peris, J., Marti-Vilar, M., Merino-Soto, C., & Ortiz-Moran, M. (2021). Basic empathy scale: a systematic review and reliability generalization meta-analysis. *Healthcare*, 10(1), 29. doi: <https://doi.org/10.3390/healthcare10010029>
- Christov-Moore, L., Simpson, E. A., Coudé, G., Grigaityte, K., Iacoboni, M., & Ferrari, P. F. (2014). Empathy: Gender effects in brain and behavior. *Neuroscience & biobehavioral reviews*, 46, 604-627. doi: 10.1016/j.neubiorev.2014.09.001
- Connor, S., Edvardsson, K., Fisher, C., & Spelten, E. (2021). Perceptions and interpretation of contemporary masculinities in Western culture: A systematic review. *American journal of men's health*, 15(6). doi: <https://doi.org/10.1177/15579883211061009>
- De Koster, W., & van der Waal, J. (2014). Botsende opvattingen over etnische diversiteit en sociale orde: Hoe zijn verschillen tussen lager-en hogeropgeleiden te verklaren? In M. Bovens, Dekker & P. Dekker (Eds.), *Gescheiden werelden? Een verkenning van sociaal-culturele tegenstellingen in Nederland* (pp. 165-190). Den Haag: SCP en WRR.
- Dekker, P. (2022). Polarisatie in soorten en maten. In P. Dekker (Red.), *Politieke polarisatie in Nederland* (pp. 11-25). Het Wereldvenster.
- Derntl, B., & Regenbogen, C. (2014). Empathy. In P. Lysaker, G. Dimaggio & M. Brüne (Reds.), *Social Cognition and Metacognition in Schizophrenia* (pp. 69-81). Academic Press. doi: <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-405172-0.00004-1>

- Diekman, A. B., & Schneider, M. C. (2010). A social role theory perspective on gender gaps in political attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 34(4), 486-497. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.2010.01598.x>
- Eagly, A. H., Wood, W., & Diekman, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes & H. M. Trautner (Eds.), *The developmental social psychology of gender* (pp. 123–174). Erlbaum.
- Field, A. (2017). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. Sage Edge.
- Gaweł, A., Mroczek-Dąbrowska, K., & Bartosik-Purgat, M. (2024). Female empowerment and masculinity—a cultural trait? Evidence from the CEE countries. *Gender in Management: An International Journal*, 39(4), 534-551. doi: <https://doi.org/10.1108/GM-06-2022-0194>
- Gillion, D. Q., Ladd, J. M., & Meredith, M. (2020). Party polarization, ideological sorting and the emergence of the US partisan gender gap. *British Journal of Political Science*, 50(4), 1217-1243. doi: 10.1017/S0007123418000285
- Greenberg, D. M., Warrier, V., Abu-Akel, A., Allison, C., Gajos, K. Z., Reinecke, K., ... & Baron-Cohen, S. (2023). Sex and age differences in “theory of mind” across 57 countries using the English version of the “Reading the Mind in the Eyes” Test. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 120(1). doi: <https://doi.org/10.1073/pnas.2022385119>
- Harteveld, E., & Ivarsflaten, E. (2018). Why Women Avoid the Radical Right: Internalized Norms and Party Reputations. *British Journal of Political Science*, 48(2), 369–384. doi:10.1017/S0007123415000745
- Hayes, A. F., Montoya, A. K., & Rockwood, N. J. (2017). The analysis of mechanisms and their contingencies: PROCESS versus structural equation modeling. *Australasian Marketing Journal*, 25(1), 76-81. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ausmj.2017.02.001>
- Heilman, M. E. (2012). Gender stereotypes and workplace bias. *Research in organizational Behavior*, 32, 113-135. doi: <https://doi.org/10.1016/j.riob.2012.11.003>
- Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual review of political science*, 22(1), 129-146. doi: <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034>
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611. doi: <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.010>
- Juhl, J., Wildschut, T., Sedikides, C., Diebel, T., Cheung, W. Y., & Vingerhoets, A. J. (2019). Nostalgia proneness and empathy: Generality, underlying mechanism, and implications for prosocial behavior. *Journal of Personality*, 88(3), 485-500. doi: <https://doi.org/10.1111/jopy.12505>

- Langsæther, P. E., & Knutsen, C. H. (2024). Are women more progressive than men? Attitudinal gender gaps in West European democracies. *International Political Science Review*. doi: <https://doi.org/10.1177/01925121241280069>
- LISS panel (2018). *Toestemmingsverklaring deelname LISS panel*. Geraadpleegd op 11 februari 2025, van <https://www.lissdata.nl/app/uploads/sites/4/2023/10/Informed-consent-LISS-panel-2023.pdf>
- LISS panel (2024). *Ethics*. Geraadpleegd op 11 februari 2024, van <https://www.lissdata.nl/ethics>
- Maso, I., & Smaling, A. (1998). *Kwalitatief onderzoek, praktijk en theorie*. Amsterdam: Boom Lemma.
- McCoy, J., & Somer, M. (2019). Toward a theory of pernicious polarization and how it harms democracies: Comparative evidence and possible remedies. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 681(1), 234-271. doi: <https://doi.org/10.1177/0002716218818782>
- Miltenburg, E., Geurkink, B., Tunderman, S., Beekers, D., & Ridder, J. D. (2022). *Burgerperspectieven 2022* | 2. Sociaal Cultureel Planbureau. Geraadpleegd op 12 februari 2025, van <https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2022/12/29/continu-onderzoek-burgerperspectieven---bericht-2-2022>
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe (Cambridge)*. Cambridge University Press.
- Nationaal Kiezersonderzoek Nederland (2021, 26 november). SKON. <https://www.dpes.nl/nationaal-kiezersonderzoek-nederland/>
- Ondercin, H. L., & Lizotte, M. K. (2021). You've lost that loving feeling: How gender shapes affective polarization. *American Politics Research*, 49(3), 282-292. doi: <https://doi.org/10.1177/1532673X20972103>
- Pang, C., Li, W., Zhou, Y., Gao, T., & Han, S. (2023). Are women more empathetic than men? Questionnaire and EEG estimations of sex/gender differences in empathic ability. *Social cognitive and affective neuroscience*, 18(1). doi: <https://doi.org/10.1093/scan/nsad008>
- Rudman, L. A., & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of social issues*, 57(4), 743-762. doi: <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00239>
- Schneider, M. C., & Bos, A. L. (2019). The application of social role theory to the study of gender in politics. *Political Psychology*, 40, 173-213. doi: <https://doi.org/10.1111/pops.12573>
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of communication*, 50(2), 93-109. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2000.tb02843.x>
- Sipma, T., & Van der Meer, T.W.G (2021a). *Dutch Parliamentary Election Study 2021 Part 3 [Dataset]*. CentERdata. Geraadpleegd op 11 februari 2025, van <https://www.dataarchive.lissdata.nl/study-units/view/1306>

- Sipma, T., & Van der Meer, T.W.G (2021b). *Dutch Parliamentary Election Study 2021 Part 3 Vragenlijst afgenomen in het LISS panel*. CentERdata. Geraadpleegd op 11 februari 2025, van <https://www.dataarchive.lissdata.nl/study-units/view/1306>
- Spruyt, B., Van Droogenbroeck, F., & Van Noord, J. (2018). Conflict thinking: Exploring the social basis of perceiving the world through the lens of social conflict. *Social Science Research*, 74, 16-29. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2018.05.007>
- Steensma, T. D., Kreukels, B. P., de Vries, A. L., & Cohen-Kettenis, P. T. (2013). Gender identity development in adolescence. *Hormones and behavior*, 64(2), 288-297. doi: <https://doi.org/10.1016/j.yhbeh.2013.02.020>
- Strauss, M. E., & Smith, G. T. (2009). Construct validity: Advances in theory and methodology. *Annual review of clinical psychology*, 5(1), 1-25. doi: [10.1146/annurev.clinpsy.032408.153639](https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.032408.153639)
- Trochim, W. M., & Donnelly, J. P. (2001). *Research methods knowledge base*. Atomic Dog Publishing.
- Vanaerschot, G. (2018). Empathie is een complex proces. In G. Vanaerschot, N. Nicolai, & M. Hebbrecht. (Reds.), *Empathie* (pp 9-26). Bohn Stafleu van Loghum. doi: https://doi.org/10.1007/978-90-368-2038-7_1
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Adolescence*, 32(126), 253-259.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2012). Biosocial construction of sex differences and similarities in behavior. In P. Devine & A. Plant (Reds.), *Advances in experimental social psychology* (pp. 55-123). Academic Press.
- Zaller, J., & Feldman, S. (1992). A Simple Theory of the Survey Response: Answering Questions versus Revealing Preferences. *American Journal of Political Science*, 36(3), 579-616. doi: <https://doi.org/10.2307/2111583>

Bijlage 1 Ethiek en privacy checklist

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Verschillend perspectief: een studie naar de invloed van gender op de perceptie van polarisatie in Nederland en de mediërende rol van empathie

Name, email of student: Sophie Heetman – 585310sh@eur.nl

Name, email of supervisor: Jeroen van der Waal – jeroenvanderwaal@gmail.com

Start date and duration: 10-02-2025 – 04-07-2025

Is the research study conducted within DPAS **YES** - NO

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES - NO

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? YES - NO
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. YES - NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). YES - NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? YES - NO

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? YES - NO

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? YES - NO

4. Will the study involve actively deceiving the participants? YES - NO

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? YES - NO

Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? YES - NO

Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? YES - NO

Is the health and/or safety of participants at risk during the study? YES - NO

Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? YES - NO

Are there any other possible ethical issues with regard to this study? YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

LISS Panel: <https://www.dataarchive.lissdata.nl/study-units/view/1306>

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

1709

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

Alle volwassenen in de Nederlandse bevolking.

Note: indicate for separate data sources.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De data zullen bewaard worden op de computer en kopie op harde schijf

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Sophie Heetman

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

1x per week

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

De data zijn al geanonimiseerd door het LISS Panel.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Sophie Heetman

Name (EUR) supervisor: Jeroen van der Waal

Date: 23-03-2025

Date: 23-03-2025

Handwritten signature of Sophie Heetman in cursive script.Handwritten signature of Jeroen van der Waal in cursive script.